

CHARTER VOOR STAGEMEESTERS KLINISCHE TUTOREN EN -PROFESSOREN OPLEIDING SPECIALISTISCHE GENEESKUNDE

VUB/UZBRUSSEL 17 JULI 2017.

Inleiding

Het UZ Brussel en de Faculteit Geneeskunde en Farmacie van de Vrije Universiteit Brussel streven naar een kwalitatief hoogstaande opleiding tot arts-specialist, waarin zowel de verschillende beroepscompetenties alsook het welzijn van de arts aandacht krijgt. De Master in de Specialistische Geneeskunde (MSG)-opleiding is een belangrijke meerwaarde en nu ook vereiste voor de beroepsopleiding. De bedoeling van dit charter is een kader te creëren binnen welke de arts-specialisten in opleiding (ASO's) optimaal de kans krijgen hun geacademiseerde opleiding te volgen en waarbij zij via het werkplekleren de nodige ervaring opdoen.

1. Master Specialistische Geneeskunde

1.1 Doelstellingen van de opleiding

De opleiding heeft tot algemeen doel om bekwame specialisten te vormen in de verschillende specialismen van de geneeskunde. Tijdens de beroepsopleiding, gelijklopend met de master-na-master-opleiding, verwerft de ASO de noodzakelijke wetenschappelijke kennis, vaardigheden en attitudes, om een hoogwaardige patiëntenzorg te verlenen in het specifieke vakgebied.

De huidige maatschappelijke en demografische ontwikkelingen vragen naast de hoogst mogelijke kwaliteit van de zorg ook het vermogen om in te spelen op een veranderende zorgvraag en op het wijzigende wettelijke en regelgevende kader in de gezondheidszorg. Om hieraan tegemoet te komen werd de master in de specialistische geneeskunde geïntroduceerd waarbij de ASO niet alleen wordt opgeleid tot klinisch expert (*medicus*) in het domein van de specialiteit, maar waarbij ook gerichte aandacht besteedt aan het verwerven van algemene competenties, waaronder die van *wetenschapper, communicator* en *manager*.

Concreet betekent dit dat in de opleiding naast de klinische competenties ook algemene competenties als denk- en redeneervaardigheid, het verwerven en verwerken van informatie, het vermogen tot kritische reflectie, creativiteit, het kunnen uitvoeren van managementtaken, het vermogen tot communiceren van informatie, ideeën, problemen en oplossingen, zowel aan specialisten als aan leken en een ingesteldheid tot levenslang leren, worden aangereikt.

De opleiding streeft naar een integratie met de beroepsvoorbereidende opleiding. Ze legt daarbij de nadruk op 'werkplekleren' en voldoende blootstelling aan klinische praktijk. De opleiding is competentiegericht opgebouwd, gebruikmakend van de verschillende rollen die artsen moeten vervullen en die in een klinische omgeving naar behoren kunnen worden uitgevoerd. Het spreekt voor zich dat dit enkel kan georganiseerd worden binnen een klinisch kader waar naast de stagemester diverse zorgverstrekkers instaan voor de begeleiding en de kennisoverdracht. Bovendien is hetzelfde klinisch kader nodig om de diverse pathologieën te bestuderen in al hun diagnostische en therapeutische aspecten. Daarom zal heel de opleiding verlopen in de opleidingscentra onder supervisie van de stagemesters. Door het verloop van de opleiding in de klinische centra zelf, dient geen kunstmatig onderscheid te worden gemaakt tussen de academische opleiding die het voorwerp uitmaakt van deze master in de Specialistische Geneeskunde en de beroepsopleiding. Beide blijven zo onlosmakelijk verbonden.

Als didactisch concept voor de competentiegerichte master in de Specialistische Geneeskunde, wordt dus het werkplekleren als meest belangrijke concept gebruikt. Het werkplekleren geeft de ASO de mogelijkheid om patiënten te ontmoeten, mee te draaien in de dagelijkse praktijk, en dagdagelijks in contact te staan met de stagemester. De opleiding is er in de eerste plaats op gericht om een klinisch probleemoplossend vermogen te ontwikkelen en dit toe te passen in de

praktijk. Hierin moet een positieve evolutie aanwezig zijn, zodat de ASO in staat is progressief meer autonoom zijn/haar verantwoordelijkheid op te nemen.

Tijdens de opleiding verwerft de ASO de nodige kennis en inzichten in het specialisme. Hij/zij krijgt diepgaand inzicht in de algemene en meer complexe pathologie, diagnose en therapie van de specifieke ziektebeelden/aandoeningen in het vakgebied. De ASO verwerft daarbovenop technische en manuele vaardigheden, eigen aan het specialisme en kan deze toepassen in de praktijk. Hij/zij werkt aan de verdere ontwikkeling en verbetering van de vakspecifieke vaardigheden in functie van levenslang leren attitude (*medicus*).

Tevens dient de ASO voldoende basis te verwerven om actief te participeren in het (klinisch) wetenschappelijk onderzoek. Hij/zij ontwikkelt de nodige wetenschappelijke vaardigheden om op evidentie gebaseerde zorg aan te bieden en te vertalen naar de patient (*wetenschapper*).

De ASO moet de volgende attitudes ontwikkelen: attitude van teamwerk, zowel ten opzichte van de collega als ten opzichte van verpleegkundigen en andere gezondheidswerkers; attitude van zelfstandig verwerven van kennis, vooral gericht op de problemen die door de patiënt worden aangebracht, evenals het actualiseren en verder uitdiepen van de kennis in het vakgebied; attitude van het doorgeven van die verworven kennis aan collega's en andere gezondheidswerkers; attitude van aandacht en respect voor de sociale situatie van de patiënt; attitude van correct ethische gedrag en deontologisch medisch handelen; attitude van reflectie op eigen gedrag (*communicator*).

De ASO kent de principes van de medische informatica voor het leveren van een optimale patiëntenzorg en voor het onderhouden van de eigen deskundigheid. De ASO kan participeren in de organisatie van de gezondheidszorg en in het beleid van de dienst. Hij/zij kan functioneren binnen bredere managementsystemen in de organisaties, ziekenhuiscommissies en in andere representatieve functies binnen de gezondheidszorg (*manager*).

Elk van deze vier Canmed rollen wordt in §1.2. in meer detail besproken.

1.2 De vier Canmed rollen

ASO's worden opgeleid als medicus, wetenschapper, communicator en manager.

- **Medicus:**

De opleiding van de ASO tot klinisch expert hangt samen met zijn/haar stageplan en sluit aan bij de erkenningscriteria van de verschillende Nederlandstalige Erkenningscommissies en integreert de beroepsvoorbereidende en de theoretisch-wetenschappelijke opleiding, in zowel UZ Brussel, als in de geaffilieerde stageplaatsen o.l.v. de stagemeeester, klinische professoren en -tutoren. Er wordt met het functioneringsniveau van de ASO rekening gehouden, zodat de ASO geleidelijk meer verantwoordelijkheid krijgt. De leerdoelen ('eindtermen') die per discipline werden vastgelegd, zijn een leidraad om de ASO in zijn/haar ontwikkeling te begeleiden. Deze eindtermen zijn terug te vinden in het portfolio van de ASO en worden gecommuniceerd aan alle betrokken stagemeeesters om de opleiding van de ASO's zo efficiënt mogelijk te laten verlopen.

De ASO's worden elk jaar tijdens theoretische lessen opgeleid in hun discipline. Deze lessen vallen in de Master in de Specialistische Geneeskunde onder het opleidingsonderdeel (OO, 'vak') 'Aanvullingen in [de discipline]'. Theoretische lessen worden daarnaast ook lokaal door de stagemeeesters aangeboden tijdens departements-of dienstvergaderingen.

De rol van *medicus* is de rol die het meest zichtbaar is op de lokale stageplaats. De opleiding vraagt echter aan de stagemeeesters, klinische professoren -tutoren dat ze ook aandacht hebben voor de andere rollen waarin de ASO's worden opgeleid. Vanuit hun ervaring kunnen ze ASO's erop wijzen hoe ze bepaalde aspecten daarvan kunnen veranderen of verbeteren. Hieronder worden de drie andere rollen kort toegelicht.

- **Wetenschapper**

De opleiding van de ASO behelst ook een ontwikkeling als wetenschapper. Dat houdt niet alleen in dat hij/zij een levenslange wetenschappelijke houding moet ontwikkelen waardoor hij/zij zich gedurende zijn hele carrière zal bijscholen over zijn brede discipline, maar ook dat hij/zij competent is om deel te nemen aan wetenschappelijk onderzoek, dat hij/zij weet hoe hij/zij op een wetenschappelijk verantwoorde manier gegevens kan verzamelen, ze interpreteren en ze omzetten in een voor een breed en/of gespecialiseerd publiek toegankelijk rapportering.

Van ASO's wordt verwacht dat ze tijdens hun master-na-master-opleiding wetenschappelijke presentaties houden – op de stageplaats tijdens vergaderingen, of op congressen en symposia.

- **Communicator**

In het veranderende klimaat rond patiënten rechten speelt communicatie een almaar grotere rol. Van arts-specialisten wordt verwacht dat ze op een accurate manier hun patiënt kunnen informeren over diagnose, prognose en mogelijke therapieën, maar ook dat ze op een goede, duidelijk gestructureerde en heldere manier kunnen communiceren met hun collega's.

Van ASO's wordt verwacht dat ze hun communicatievaardigheden aanscherpen tijdens hun opleiding. Ze krijgen hierover lessen waarin het theoretische kader wordt geschetst maar het ligt voor de hand dat communicatie vooral op de werkvloer de nodige aandacht krijgt en wordt geëvalueerd.

- **Manager**

Een arts-specialist – of hij nu in een zelfstandige praktijk of in een ziekenhuis werkt – moet beschikken over een aantal basisvaardigheden als 'manager'. De opleiding Master Specialistische geneeskunde voorziet daarom enkele modules die belangrijke aspecten van deze relatief nieuwe rol belichten: praktijkvoering, sturing van zorgprocessen en ziekenhuismanagement. Deze modules worden aangeboden in twee OO's, interuniversitair georganiseerd. Van ASO's wordt verwacht dat ze voor elke module een kort schriftelijk werkstuk inleveren of een korte presentatie geven. Ook op de werkplek kan de stagemeester een belangrijke rol spelen in de evaluatie van de praktijkvoering van de ASO (time management, het tijdig invullen van alle gegevens, aandacht voor performantie) waardoor de ASO aantoont dat hij/zij bewust is van de financiële gevolgen voor de structuur waarin wordt gewerkt.

1.3 Begeleiding en Beoordeling

Bij het starten van een nieuwe ASO wordt er een 'introductiedag' voorzien waarop alle praktische aspecten betreffende het werken en leren binnen het betreffende ziekenhuis worden overlopen. Hierbij moet voldoende tijd worden voorzien voor uitleg rond de werktijden, inclusief de vereiste 4 uur leertijd per week, en de faciliteiten die beschikbaar zijn om het werkplekklaren te optimaliseren, tevens dient een duidelijke omschrijving en aflijning van de taken gegeven te worden.

1.3.1 Portfolio

ASO's krijgen aan het begin van hun opleiding een elektronisch portfolio (Medbook) van de Faculteit waarin zij de voortgang van hun opleiding documenteren. Ze archiveren er aanwezigheidsattesten, presentaties, beoordelingen en andere documenten die met hun masteropleiding te maken hebben.

De nieuwe portfolio's bevatten ook de basisinformatie van de opleidingsonderdelen ('vakken') die de ASO's volgen en de beoordelingssjablonen voor de verschillende onderdelen.

Om de administratieve last te verlagen en overlappingsen met het stageboekje te vermijden, is er in Medbook plaats voorzien voor zowel het stageboekje (logboek) als voor de beoordelingen van de masteropleiding.

Op de stageplaats wordt de ASO door zijn lokale stagemeester begeleid en beoordeeld op zijn vaardigheden aan de hand van functionerings- en evaluatiegesprekken. Deze gesprekken belichten de vier rollen die hierboven (punt 1.2) werden beschreven en worden door de ASO voorbereid.

Ook op de werkvloer zal de ASO om beoordelingen vragen. Het gaat hier om de Korte Klinische Beoordeling (KKB) en Korte Communicatiebeoordeling (KCB).

Wanneer de ASO een presentatie (gevalsbespreking of wetenschappelijke presentatie) houdt tijdens een "toer" zal hij/zij aan een aanwezig staflid vragen om die presentatie te beoordelen aan de hand van een sjabloon uit het portfolio ('Beoordeling Wetenschappelijke presentatie' of 'Beoordeling gevalsbespreking').

Voor de evaluatie van de technische prestatie wordt het formulier 'DOPS' of "OSATS" gebruikt (in Medbook)

Wat wordt er concreet verwacht van de stagemeester?

1. *Planningsgesprek* (formulier in Medbook): 1 x per rotatiedienst.
2. *Functioneringsgesprek* (competentiekaart, volgens de vier rollen): minimaal 1 x per rotatiedienst.
3. *Evaluatiegesprek* aan het eind van het jaar (dit document zal tevens overgemaakt worden aan de erkenningscommissie).

De stageplaats en de stagemeester worden jaarlijks geëvalueerd via de gevalideerde ABC-vragenlijst, die aan de ASO's wordt toegestuurd.

Taken en verantwoordelijkheden van de supervisor:

1. De ASO inwerken in de gang van zaken op de verpleegafdeling of de werkplek (afhankelijk specialisme)
2. Afspraken maken met ASO over zelfstandig handelen, rekening houdend met zijn/haar opleidingsniveau
3. Afspraken maken rond overlegmomenten
4. Gedurende de dag voor overleg bereikbaar zijn
5. Nota's van ASO van nieuw opgenomen patiënten valideren binnen 24 uur
6. Medeverantwoordelijkheid dragen voor logistiek en inhoud van door ASO verzorgde correspondentie en verslaggeving over patiënt
7. Toezien op de aanwezigheid van de ASO tijdens formele opleidingsmomenten
8. Op de hoogte zijn en blijven van niveau en evolutie kennis en vaardigheden ASO (via portfolio)

Taken en verantwoordelijkheden van de ASO:

1. de vereiste kennis, vaardigheden en attitude hanteren om de doelstellingen van het opleidingstraject te realiseren
2. het individueel opleidingsplan correct uitvoeren
3. proactief evaluaties aanvragen via e-portfolio
4. in functie van de verstrekte feedback het leerproces op de werkvloer permanent bijsturen
5. deelnemen aan alle verplichte activiteiten
6. de missie en waarden van het ziekenhuis inzake kwaliteit en patiëntveiligheid respecteren en ernaar handelen

2. Stages en arbeidsduur

De ASO's – conform het MB van 23 april 2014 – worden opgeleid in niet-universitaire en universitaire ziekenhuizen. De duur van de niet-universitaire opleiding moet ten minste één derde van de totale duur bedragen, net zoals de duur van de opleiding in de universitaire ziekenhuizen ook minstens één derde van de totale duur moet zijn (tenzij beide aspecten anders gespecificeerd worden door de bevoegde erkenningscommissie).

De mogelijkheid tot opleiding op deeltijdse basis werd recent vastgelegd in een nieuw KB van 10/07/2017, en dit met ingang vanaf 2018. Deze mogelijkheid moet dus ook bespreekbaar zijn met de stageleider maar mag de continuïteit van de zorg niet in het gedrang brengen.

Tenslotte, is het een fundamenteel recht, zoals bepaald door de erkenningscommissie, om tijdens de opleiding voor vrouwelijke ASO's een periode van 15 weken zwangerschap verlof op te nemen, zonder de continuïteit van het stageplan in het gedrang brengen

2.1 Wet op de Arbeidstijd

Op 01-02-2011 is de Wet dd. 12-12-2010 *'tot vaststelling van de arbeidsduur van de geneesheren, de tandartsen, de dierenartsen, de kandidaat-geneesheren in opleiding, kandidaat-tandartsen in opleiding en studenten-stagiairs die zich voorbereiden op de uitoefening van deze beroepen'*, in werking getreden. Deze wet op de arbeidstijd voorziet dat de ASO max. 48u per week mag werken (gemiddeld gerekend over een periode van 13 weken). Deze regeling voorziet in een opt-out die de arbeidstijd optrekt tot max. 60u per week. Voor een aantal disciplines worden de bijkomende 12 uren vooral gebruikt voor het verrichten van wachten. ASO's die van deze opt-out geen gebruik maken, mogen geen negatieve effecten ondervinden voor hun opleiding. Hoewel de opleiding geen bevoegdheid heeft om op welke manier dan ook controle uit te oefenen over deze regeling, wijzen we er ten overvloede op dat het hier om een wettelijke verplichting gaat.

2.2 Vier uur wettelijk beschermde studietijd per week

Een andere wettelijke regeling is deze rond de vier uur beschermde tijd voor wetenschappelijk werk (cfr. MB 30 april 1999 ("Wet Colla"), art. 5, § 8). Dit bepaalt dat de ASO elke week vier uur moet kunnen besteden aan taken in het kader van zijn wetenschappelijke opleiding. De opleiding Master in de Specialistische Geneeskunde verstaat daar onder dat de ASO naast zelfstudie, de kans moet krijgen om deel te nemen aan de lokale vergaderingen en aan de studiedagen en lesmomenten. Die zijn bewust beperkt gehouden in aantal zodat deze zo weinig mogelijk interfereren met de klinische taken van de ASO. De manier van opnemen van deze 4 uren per week, wordt overeengekomen met de stageleider en het diensthoofd.

3. Kwaliteitszorg

3.1 De opleidingsraad Specialistische Geneeskunde

De opleidingsraad specialistische geneeskunde (OLR) is een commissie die samengesteld wordt met het oog op het ontwikkelen en bewaken van de opleiding Master in de Specialistische Geneeskunde. De OLR komt maandelijks samen en bespreekt o.a. initiatieven ter verbetering van de opleiding.

De commissie bestaat uit leden van het academisch personeel, ASO-vertegenwoordigers en vertegenwoordigers van het werkveld.

3.2 ASO-vertegenwoordiger

De OLR Master Specialistische Geneeskunde heeft er ook voor gekozen om met ingang van het academiejaar 2015-2016 vier ASO-vertegenwoordigers aan te duiden, die fungeren als tussenpersoon tussen de OLR en de ASO's.

3.3 Studie- en studentenbegeleiding

De Universiteit en het UZ Brussel hebben een aantal diensten die haar ASO's en stagemeesters de nodige ondersteuning kunnen bieden inzake studie- en studentenbegeleiding.

Vanaf het academiejaar 2015/2016 werd gestart met een **train the trainer** programma om de stagemeesters te ondersteunen in hun begeleiders- en evaluatietaken.

Studentenbegeleiding concentreert zich specifiek op het welzijn van de ASO's als persoon, als individu en als lid van een gemeenschap. Meer specifiek gaat het in de master in de specialistische geneeskunde om psychosociale, familiale en werkdruk gerelateerde problemen die kunnen opduiken bij de ASO's. Het is uitdrukkelijk de bedoeling van de opleiding om problemen zo snel mogelijk te detecteren, en om ervoor te zorgen dat deze zaken bespreekbaar zijn en dat er kanalen zijn die de betrokken ASO's een helpende hand kunnen reiken (doorverwijzing naar medico- en psychosociale diensten aan de VUB en het project "arts in nood"). Contactpersoon is Prof Dirk Michielsens (dirk.michielsen@uzbrussel.be).

Daarnaast mag het omgaan met (medische) fouten niet uit het oog worden verloren. Het ziekenhuis en de stagemeester zorgen ervoor dat de opleiding kan plaatsvinden in een veilige en 'no blame no shame' leeromgeving (meldingssystemen zoals i PROVA), met inbegrip van een goede werkorganisatie.

Akkoordverklaring

"Ik, ondergetekende.....
(naam en voornaam in drukletters)

Verklaar de bepalingen beschreven in het "*Charter ter bescherming van de ASO in het kader van de Master-na-Master Specialistische Geneeskunde*" (juni 2017) te hebben gelezen en te respecteren.

Handtekening en datum